

Praksa Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu

Pripremili: Elma Arifagić-Veledar i AIRE centar

Evropski sud za ljudska prava u Strazburu^[1] nadzire poštivanje obaveza koje su države preuzele na sebe potpisivanjem i ratifikacijom Evropske konvencije o ljudskim pravima, centralnog međunarodnog dokumenta Vijeća Evrope o zaštiti ljudskih prava i sloboda (u daljnjem tekstu: Konvencija).

Sud i Komitet ministara Vijeća Evrope, koji predstavlja nadzorni mehanizam nad izvršenjem presuda i odluka Suda, konstantno podsjećaju na princip supsidijarnosti, odnosno dužnost potpisnica da se prava i slobode iz Konvencije prvenstveno primjenjuju i zaštite na nacionalnom nivou. Ova poruka podrazumijeva da je država obavezna da primjenjuje standarde Konvencije i dostignuća sudske prakse Suda na način da utvrđuje povredu prava i sloboda iz Konvencije i otklanja utvrđene povrede, te da izvršava, bez izuzetka, sve odluke koje Sud usvoji u odnosu na nju.

Dana 12.07.2002. godine Bosna i Hercegovina je ratifikovala Konvenciju, od kada se u odnosu na Bosnu i Hercegovinu (BiH) računa nadležnost tog Suda. Od dana ratifikacije Konvencije sve osobe pod jurisdikcijom BiH mogu tražiti zaštitu prava i sloboda iz Konvencije putem podnošenja predstavke Sudu. Ovaj datum je značajan i iz razloga što odredbe Konvencije ne obavezuju BiH u vezi s radnjom ili činjenicom koje su se desile – ili nekom situacijom koja je prestala da postoji – prije dana stupanja na snagu Konvencije, osim u slučaju kada Sud utvrdi da su se prije dana ratifikacije dogodile činjenice za koje se u određenoj mjeri može smatrati da su dovele do situacije koja traje i nakon datuma ratifikacije ili bi mogle biti značajne za razumijevanje činjenica koje su se dogodile nakon tog datuma.^[2]

Ovaj prilog sadrži pregled sudske prakse Suda u odnosu na BiH u periodu od dana ratifikacije Konvencije do kraja 2014. godine. U tom periodu Sud je usvojio ukupno 40 presuda i 62 odluke o dopustivosti.

Najveći broj presuda odnosi se na zaštitu prava na imovinu iz člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju i zaštitu prava na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije zbog neizvršenja pravomoćnih i izvršnih presuda domaćih sudova, kojima su aplikantima dosuđene različite vrste potraživanja^[3].

Prva presuda koju je Sud donio u odnosu na BiH je u predmetu *Jeličić protiv BiH*^[4]. Značajno je spomenuti da je prije donošenja presude Sud u okviru ocjene dopustivosti posebno razmatrao pitanje da li Dom za ljudska prava BiH^[5], kojem se aplikantica obratila zbog nemogućnosti izvršenja domaće pravomoćne presude, predstavlja domaće ili međunarodno tijelo u smislu odredbe člana 35 Konvencije, i zaključio da Dom za ljudska prava u BiH predstavlja domaći pravni lijek, odnosno da je aplikantica iskoristila sve raspoložive pravne lijekove^[6]. Presudom je u ovom slučaju Sud utvrdio propust vlasti da izvrše pravomoćnu presudu domaćeg suda, kojom je aplikantici dosuđeno potraži-

[1] Evropski sud za ljudska prava ustanovljen je članom 19 Evropske konvencije o ljudskim pravima potpisane 1950. godine. [2] Vidjeti npr. odluku u predmetu *Ališić i drugi protiv BiH, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, ap. br. 60642/08 od 17.10.2011.

[3] Prema statistikama Suda, presude donesene protiv Bosne i Hercegovine odnose se, u procentima, 36% na povredu imovinskih prava, dok se 33% odnosi na povredu prava na pravično suđenje, *Statistics on judgments by State ECtHR*, 2013. [4] *Jeličić protiv BiH*, presuda, ap. br. 41183/02 od 31.10.2006. [5] Pravno tijelo uspostavljeno Aneksom 6 Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH; predstavnik Komisije za ljudska prava pri Ustavnom sudu BiH. [6] *Jeličić protiv BiH*, odluka, ap. br. 41183/02 od 15.11.2005. sudu BiH.

vanje na ime „stare“ devizne štednje položene u domaćoj komercijalnoj banci sa sjedištem na teritoriji BiH. Uslijed tog propusta Sud je našao povredu prava aplikantice na imovinu iz člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju i prava na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije. Nakon ove presude usvojeno je nekoliko presuda u sličnim predmetima.^[7]

U vezi s neizvršenjem pravomoćnih presuda kojima je dosuđena naknada štete nastale tokom rata (tzv. ratna šteta), Sud je u predmetu *Čolić i drugi protiv BiH*^[8] također utvrdio povredu prava iz člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju i člana 6 Konvencije. Praksa Suda je naknadno u tom pogledu evoluirala, pa je u presudi *Runić i drugi*^[9] Sud zaključio da je čak i u slučaju kada su domaće presude u cjelosti izvršene, zbog kašnjenja u izvršenju u vremenskom rasponu od 3 do 8 godina, došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 i člana 6 Konvencije. Sud je o istom pitanju kasnije odlučivao u brojnim „slučajevima koji se ponavljaju“ (*repetitive cases*)^[10].

Sud je u izolovanim slučajevima u drugim predmetima također utvrdio povredu člana 1 Protokola br. 1 i člana 6 Konvencije zbog neizvršenja odluka Doma za ljudska prava BiH, odnosno Ustavnog suda BiH.^[11]

U presudi *Đokić protiv BiH*^[12] Sud je zaključio da postoji povreda prava iz člana 1 Protokola br. 1 iz razloga što aplikant nije uspio ostvariti povrat prijeratnog stana za koji je imao valjan kupoprodajni ugovor zaključen s tadašnjom Jugoslovenskom narodnom armijom (JNA). Sud je zaključio da su u predmetnom slučaju sporne mjere koje je poduzela BiH, bez obzira što su slijedile opravdani cilj, narušile pravičnu ravnotežu koja mora postojati između zahtjeva od javnog interesa i zaštite imovinskih prava aplikanta.

U vezi s pravom na povrat „vojnih“ stanova, Sud je odlučivao i u predmetu *Mago i drugi protiv BiH*^[13]. Aplikanti su bili nosioci stanarskog prava u BiH, a za njih je utvrđeno da su u međuvremenu stekli pravo zakupa, odnosno hipotekarni kredit u Srbiji ili Crnoj Gori iz istog vojno-stambenog fonda. Slijedeći zaključke o karakteru spornih mjera koje je poduzela BiH u cilju unaprijeđenja socijalne pravde, Sud je zaključio da su aplikanti zapravo stekli pravo u Srbiji ili Crnoj Gori koje je ekvivalentno pravu koje su imali u BiH, te odlučio da tužena BiH nije dužna prema članu 1 Protokola br. 1 isplatiti naknadu radi poništenja njihovih stanarskih prava.

Imajući u vidu prethodnu problematiku, Sud je naknadno odbacio aplikacije koje su se odnosile na povrat „vojnih“ stanova prijeratnim nosiocima stanarskog prava koji su ostvarili ekvivalentno pravo, odnosno koji su u Srbiji ili Crnoj Gori stambeno obezbijedjeni.^[14]

U pogledu prava na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije, u svojoj presudi *Avdić i drugi protiv BiH*^[15] Sud je utvrdio povredu prava na pristup sudu zbog nemogućnosti Ustavnog suda BiH da postigne većinu glasova sudija prilikom odlučivanja o ustavnim apelacijama aplikantata. Iako je Ustavni sud BiH formalno donio konačne odluke po apelacijama, Sud je smatrao kako je Ustavni sud

[7] Vidjeti presude u predmetima: *Kudić protiv BiH*, ap. br. 28971/05 od 09.12.2008, *Pejaković protiv BiH*, ap. br. 337/04 od 18.12.2007. i *Pralica protiv BiH*, ap. br. 38945/05 od 27.1.2009. [8] *Čolić i drugi protiv BiH*, presuda, ap. br. 1218/07 i dr. od 10.11.2009. [9] *Runić i drugi protiv BiH*, presuda, ap. br. 28735/06 i dr. od 15.11.2011. [10] Vidjeti presude u predmetima: *Bokan i drugi*, presuda, ap. br. 54629/11 i dr. od 22.7.2014.; *Ćosić i drugi*, presuda, ap. br. 31864/06 i dr. od 22.1.2013.; *Ignjatić i drugi*, presuda, ap. br. 6179/08 i dr. od 15.1.2013.; *Janjić i drugi*, presuda, ap. br. 29760/06 i dr. od 15.01.2013.; *Mišković*, presuda, ap. br. 7194/12 od 8.7.2014.; *Tomić i drugi*, presuda, ap. br. 14284/08 od 15.1.2013. [11] Vidjeti presude u predmetu: *Milislavljević protiv BiH*, presuda, ap. br. 7435/04 od 3.3.2009.; *Bobić protiv BiH*, presuda, ap. br. 26529/10 od 3.5.2012. [12] *Đokić protiv BiH*, presuda, ap. br. 6518/04 od 27.5.2010. [13] *Mago i drugi protiv BiH*, presuda, ap. br. 12959/05 i dr. od 3.5.2012. [14] *Čaldović i drugi protiv BiH*, odluka, ap. br. 44212/05 od 4.11.2014. i *Mandić i drugi protiv BiH*, odluka, ap. br. 1495/07 od 27.5.2014. [15] *Avdić i drugi protiv BiH*, presuda, ap. br. 28357/11, 31549/11 i 39295/11 od 19.11.2013.

BiH praktično odbio odlučiti o njihovoj dopuštenosti i/ili meritumu, tako da ove odluke nisu uključivale konačno „odlučivanje“ o građanskim pravima i obavezama aplikantata, uslijed čega pravo na pristup sudu ostaje iluzorno.

Žalbu da mu je uskraćen pristup sudu podnio je i aplikant u predmetu *Lončar protiv BiH*^[16], iz razloga što je njegova tužba iz radnog spora, podnešena za vrijeme trajanja rata u BiH, odbačena zbog isteka roka zastare za podnošenje tužbe. Nakon što je Sud podsjetio na slobodu procjene države u pogledu regulisanja pristupa sudu, te ponovio da uslov podnošenja tužbe sudu u zakonskom roku nije sam po sebi protivan tom članu Konvencije i da, pored ostalog, služi poštivanju načela pravne sigurnosti, Sud je zaključio da nema povrede prava na pristup sudu iz člana 6 stav 1 Konvencije.

Žalbe protiv BiH o navodnoj diskriminaciji po članu 14 Konvencije Sud je prvi put razmatrao u predmetu *Sejdić i Finci protiv BiH*^[17]. U ovom predmetu Sud je utvrdio da postoji diskriminacija aplikantata u uživanju njihovog pasivnog biračkog prava za člana Predsjedništva BiH i delegate Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, i to zbog njihove pripadnosti jevrejskoj i romskoj nacionalnoj manjini u BiH. Sud je, prije svega, utvrdio da izbori za Dom naroda BiH potpadaju pod član 3 Protokola br. 1 uz Konvenciju, tako da je *in concreto* član 14 primjenljiv u vezi s članom 3 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Istovremeno je Sud podsjetio da je BiH 2002. godine, ratificiranjem Konvencije i njenih protokola, pristala da poštuje relevantne standarde, te zaključio da dugotrajna nemogućnost aplikantata da se kandiduju za Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH nema objektivno i razumno opravdanje i stoga krši član 14 u vezi s članom 3 Protokola br. 1. Uz to, nemogućnost aplikantata da se kandiduju za člana Predsjedništva BiH, a to „pravo je predviđeno zakonom“, odnosno Izbornim zakonom BiH iz 2001. godine, ulazi u okvir primjene člana 1 Protokola br. 12 uz Konvenciju koji uvodi generalnu zabranu diskriminacije. Iz tih razloga je zaključeno kako se ustavne odredbe koje aplikante čine nepodobnim da se kandiduju na izborima za Predsjedništvo BiH također moraju smatrati diskriminatornim i kao takve predstavljaju povredu člana 1 Protokola br. 12 uz Konvenciju.

Praksu utvrđenu presudom *Sejdić i Finci protiv BiH* Sud je primijenio u presudi *Zornić protiv BiH*^[18] koja se odnosi na nemogućnost aplikantice, koja se izjašnjava samo kao građanka BiH, da se kandiduje za člana Predsjedništva BiH i delegata u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH. Pritom je Sud ponovio svoj stav da nijedna razlika u tretmanu zasnovana isključivo ili u odlučujućoj mjeri na nečijem etničkom porijeklu ne može biti objektivno opravdana u savremenom demokratskom društvu.

Prema članu 14, i to u vezi s članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, Sud je u presudi *Šekerović i Pašalić protiv BiH*^[19] utvrdio diskriminaciju na osnovu statusa aplikantata kao bivših interno raseljenih osoba tokom rata u BiH, u vezi s neizvršenjem odluke Doma za ljudska prava BiH kojom je Federaciji BiH naloženo da osigura prenos prava aplikantata na penziju s Fonda PIO Republike Srpske na Zavod PIO/MIO Federacije BiH. U presudi je istaknuto da je odlukom Doma za ljudska prava BiH, a bez ikakvog objektivnog i razumnog opravdanja, utvrđena diskriminacija aplikantata i drugih penzionera koji su se nakon rata vratili iz Republike Srpske u Federaciju BiH u odnosu na penzionere koji su u toku rata ostali u Federaciji BiH.

U pogledu povrede prava prema članu 5 Konvencije u presudi *Tokić i drugi protiv BiH*^[20] utvrđeno je kako prisilni smještaj aplikantata na Forenzičko-psihijatrijskom odjelu zatvora u Zenici nakon usvajanja novog Krivičnog zakona Federacije BiH u avgustu 2003. nije bio u skladu sa zakonom propisa-

[16] *Lončar protiv BiH*, presuda, ap. br. 15835/08 od 25.2.2014. [17] *Sejdić i Finci protiv BiH*, presuda, ap. br. 27996/06 i 34836/06 od 22.12.2009. [18] *Zornić protiv BiH*, presuda, ap. br. 3681/06 od 15.7.2014. [19] *Šekerović i Pašalić protiv BiH*, presuda, ap. br. 5920/04 i 67396/09 od 8.3.2011. [20] *Tokić i drugi protiv BiH*, presuda, ap. br. 12455/04 i dr. od 8.7.2008.

nim postupkom u smislu stava 1 tog člana. Kako su aplikanti prisilno smješteni na psihijatrijskom odjelu na temelju odluke upravnog organa, a ne odluke nadležnog suda, Sud je utvrdio da je njihovo lišenje slobode bilo nezakonito zbog propusta vlasti da ispoštuje osnovne proceduralne zahtjeve iz tog člana Konvencije.^[21]

Dalje je u presudi *Hadžić i Suljić protiv BiH*^[22] Sud također utvrdio povredu člana 5 stav 1 Konvencije iz razloga što Forenzičko-psihijatrijski odjel zatvora u Zenici, u kojem su aplikanti bili smješteni, nije predstavljao odgovarajuću ustanovu za smještaj duševno oboljelih pacijenata, kao i da je to privremeno rješenje isključivo zbog nedostatka sredstava postalo stalno rješenje.

U odnosu na postupanje nadležnih organa BiH prema tražiteljima azila u BiH lišenim slobode iz razloga nacionalne sigurnosti, Sud je u presudama *Al Husin protiv BiH*^[23] i *Al Hamdani protiv BiH*^[24] utvrdio povredu člana 5 stav 1 Konvencije u odnosu na period lišenja slobode aplikanta prije nego što su nadležni organi u BiH donijeli rješenje o protjerivanju. Također je podsjetio na svoj stav da bilo kakav preventivni pritvor iz razloga nacionalne sigurnosti nije u skladu sa zahtjevima iz navedenog člana Konvencije. U odnosu na drugi period pritvora aplikanta, nakon donošenja rješenja o protjerivanju, Sud je potvrdio zakonitost u svrhu osiguranja protjerivanja u smislu navedenog člana Konvencije. Nadalje, Sud je, ispitujući pritužbe aplikanta prema članu 3 Konvencije, u presudi *Al Husin protiv BiH* utvrdio da bi u slučaju prisilnog protjerivanja aplikanta u zemlju porijekla došlo do povrede prava aplikanta iz tog člana.

Presuda u predmetu *Palić protiv BiH*^[25] je prva presuda u kojoj je Sud ispitivao da li je tužena BiH izvršila svoje proceduralne obaveze u provođenju istrage o okolnostima nestanka bliskog srodnika u toku rata u BiH. Nakon što je utvrdio da su domaći organi identifikovali posmrtno ostatke supruge aplikantice i proveli nezavisnu i efikasnu krivičnu istragu o njegovom nestanku i smrti, da je aplikantica primila znatan novčani iznos na ime obeštećenja zbog nestanka supruge, te da od 2005. nije bilo perioda znatne neaktivnosti domaćih organa, Sud je zaključio da nije bilo povrede člana 2 Konvencije. U smislu člana 3 Konvencije utvrđeno je da se reakcije relevantnih organa u BiH ne mogu svrstati u nečovječno i ponižavajuće postupanje.

Tokom 2014. godine Sud je donio više odluka koje se odnose na proceduralne obaveze u provođenju istrage o sudbini osoba nestalih u toku rata u BiH u periodu 1992.-1995. godine^[26], u kojima nije utvrdio da je u sprovođenju istrage povrijeđen minimum standarda koje zahtijeva član 2 Konvencije. Ispitujući žalbe aplikanta na povredu prava iz člana 3 Konvencije u vezi s okolnostima svakog pojedinog slučaja zaključeno je da se reakcije vlasti ne mogu smatrati neljudskim ili ponižavajućim postupanjem u suprotnosti s obavezama iz tog člana.

U vezi s članom 3 Konvencije Sud je ispitivao pritužbe aplikanta osuđenih za ratne zločine i u presudi *Rodić protiv BiH*^[27]. Tako je utvrdio da fizički integritet aplikanta koji su se žalili zbog zlostavljanja u zatvoru nije bio zaštićen na odgovarajući način, te da je stalna psihička anksioznost zbog prijetnji i iščekivanja fizičkog nasilja prevazišla neizbježan nivo koji postoji u zatvorima, uslijed čega je njihova patnja prešla prag surovosti prema tom članu Konvencije, što je trajalo sve do njihovog premještanja u odvojenu bolničku jedinicu zatvora. U vezi s pritužbama zbog neadekvatnih uslova

[21] Ovaj stav je Sud potvrdio u presudi *Halilović protiv BiH*, ap. br.23968/05 od 24.11.2009. [22] *Hadžić i Suljić protiv BiH*, presuda, ap. br. 39446/06 i 33849/08 od 7.6.2011. [23] *Al Husin protiv BiH*, presuda, ap. br. 3727/08 od 7.2.2012. [24] *Al Hamdani protiv BiH*, presuda, ap. br. 31098/10 od 7.2.2012. [25] *Palić protiv BiH*, presuda, ap. br. 4704/04 od 15.2.2011. [26] Vidjeti odluke u predmetu: *Fazlić i drugi protiv BiH*, ap. br. 66758/09 od 3.6.2014; *Hamidović protiv BiH*, ap. br. 7175/06 i 8710/06 od 2.9.2014; *Mujkanović i drugi protiv BiH*, ap. br. 47063/08 od 3.6.2014; *Šeremet protiv BiH*, ap. br. 29620/05 od 8.7.2014; *Žerajić i Gojković protiv BiH*, ap. br. 16503/08 i 67588/09 od 13.11.2014. [27] *Rodić i drugi protiv BiH*, presuda, ap. br. 22893/05 od 27.5.2008.

smještaja u bolničkoj jedinici zatvora u Zenici, Sud je utvrdio da ne postoji povreda člana 3, kao i da nije došlo do povrede prava na život iz člana 2 Konvencije.

Prema članu 8 Konvencije, Sud je razmatrao jednu aplikaciju i utvrdio povredu prava iz tog člana u predmetu *Šobota-Gajić protiv BiH*^[28]. U ovom predmetu Sud je naglasio pozitivnu obavezu država da omoguće ponovno spajanje roditelja i djece, a ta obaveza nije apsolutna, nego se u svakom pojedinom slučaju, prema brzini kojom se provodi, procjenjuje adekvatnost mjere, s obzirom da protok vremena može imati nepopravljive posljedice u odnosu između djece i roditelja koji ne živi s njima. Sud je zaključio da je aplikantica žrtva povrede prava na poštivanje privatnog i porodičnog života jer joj, uprkos postojanju odluke o starateljstvu, sin nije bio predat na staranje tokom više godina. Iako je Sud prihvatio da se spajanje roditelja i djeteta ne može provesti momentalno i bez prethodne pripreme, u konkretnom slučaju je utvrdio kako nadležne vlasti u BiH nisu pružile dokaz da je kašnjenje nastupilo uslijed poduzimanja pripremnih radnji.

Posebnu pažnju je sredinom 2014. godine izazvala presuda Velikog vijeća Suda u predmetu *Ališić i drugi protiv BiH, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*^[29], kojom je utvrđeno da je došlo do povrede prava aplikanata iz člana 1 Protokola br. 1 u pogledu zaštite imovine i člana 13 u pogledu prava na pristup sudu. Sud je ispitivao pritužbe aplikanata zbog njihove nemogućnosti da ostvare povrat „stare“ devizne štednje koju su prije raspada SFRJ položili u poslovnim jedinicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke Beograd na teritoriji BiH. Zaključeno je da aplikanti nisu imali na raspolaganju djelotvoran pravni lijek, kao i da je Slovenija odgovorna za povrat štednje položene u sarajevskoj filijali Ljubljanske banke, a Srbija za povrat štednje položene u tuzlanskoj filijali Investbanke. U odnosu na BiH i druge tužene države, Sud je utvrdio da nije došlo do kršenja prava iz Konvencije.

U odnosu na član 7 Konvencije, koji jamči da se niko ne može smatrati krivim za djelo koje u vrijeme izvršenja nije predstavljalo krivično djelo prema nacionalnom ili međunarodnom pravu, Sud je u presudi *Maktouf i Damjanović protiv BiH*^[30] utvrdio povredu prava iz tog člana Konvencije. Aplikanti su se žalili da je Sud BiH primijenio na njih stroži Krivični zakon BiH iz 2003., iako je u vrijeme izvršenja krivičnog djela na snazi bio Krivični zakon SFRJ iz 1976., koji je blaži. Sud je istakao kako njegova zadaća nije da razmotri je li retroaktivna primjena Zakona iz 2003. godine na predmete ratnih zločina generalno sama po sebi nekompatibilna s članom 7 Konvencije, već je cijenio da li su domaći sudovi primijenili zakon čije su odredbe najpovoljnije za optuženog u svakom pojedinom slučaju. Također je potvrdio da su kazne aplikanata u ovom predmetu bile unutar raspona propisanog u oba zakona, tako da se ne može sa sigurnošću tvrditi da bi ijedan od aplikanata dobio manju kaznu da je primijenjen Zakon iz 1976. godine. Međutim, smatrajući kako je od ključnog značaja to što je postojala mogućnost da aplikanti dobiju niže kazne da je primijenjen Zakon iz 1976. godine, zaključio je da postoji realna mogućnost da je retroaktivna primjena Zakona iz 2003. bila na štetu aplikanata u pogledu izricanja kazne.

Na temelju Protokola br. 7 uz Konvenciju Sud je razmatrao samo jednu aplikaciju, u predmetu *Muslija protiv BiH*^[31], u kojoj se aplikant žalio da je oglašen krivim za isto djelo u prekršajnom i u krivičnom postupku, te da je bez obzira na dvije različite klasifikacije djela došlo do povrede principa *ne bis*

[28] *Šobota-Gajić protiv BiH*, presuda, ap. br. 27966/06 od 6.11.2007; [29] *Ališić i drugi protiv BiH i drugih*, presuda Velikog vijeća Suda, ap. br. 60642/08 od 16.7.2014. godine. [30] *Maktouf i Damjanović protiv BiH*, presuda Velikog vijeća Suda, ap. br. 2312/08 i 34179/08 od 18.7.2013. godine.

[31] *Muslija protiv BiH*, presuda, ap. br. 32042/11 od 14.1.2014. [32] Kriteriji Suda koje treba razmotriti pri utvrđivanju da li se radi o „optužbi za krivično djelo“ poznati su kao „Engelovi kriteriji“ (vidjeti: *Engel i drugi protiv Holandije* od 8.6.1976.), a oni su: pravna kvalifikacija djela prema domaćem pravu, priroda djela i stepen težine kazne koja bi se mogla izreći osobi o kojoj je riječ.

in idem. Podsjećajući na svoja tri kriterija^[32] Sud je u konkretnom slučaju utvrdio kako je „osuda“ aplikanta u prekršajnom postupku na osnovu Zakona o javnom redu Zeničko-dobojskog kantona iz 2000. godine u autonomnom značenju ovog termina izjednačena s „krivičnim postupkom“ u smislu člana 4 Protokola br. 7 uz Konvenciju, te zaključio da se krivični postupak protiv aplikanta zapravo odnosio na isto djelo za koje je aplikant već bio pravomoćno osuđen na osnovu Zakona iz 2000., što je dovelo do kršenja prava iz navedenog člana Protokola uz Konvenciju.

Mnoge su presude Suda protiv BiH otkrile postojanje sistemskog problema, uslijed čega je BiH obavezana na poduzimanje generalnih mjera izvršenja pod nadzorom Komiteta ministara Vijeća Evrope. Prvi postupak tzv. pilot-presude u odnosu na Bosnu i Hercegovinu Sud je, u vezi s članom 1 Protokola br. 1, primijenio u predmetu *Suljagić protiv BiH*^[33] u vezi s ostvarenjem prava na povrat „stare“ devizne štednje položene u domaće banke. Za razliku od aplikantice u predmetu *Jeličić*, aplikant nije posjedovao pravomoćnu presudu domaćeg suda kojom je priznato njegovo potraživanje, već je osporavao zakonitost domaćeg zakonodavstva kojim je propisan opšti plan izmirenja potraživanja devizne štednje putem vladinih obveznica. Nakon što je Sud našao povredu prava zbog kašnjenja u provođenju relevantnih zakonskih propisa u tom slučaju, usvojene su i druge odluke kojima su odbijene aplikacije u sličnim slučajevima.^[34]

Na osnovu presuda Suda do kraja 2014. godine nadležni organi u BiH su bili dužni poduzeti generalne mjere s ciljem otklanjanja povrede i prevencije budućih povreda prava, i to u pogledu: osiguranja potpunog izvršenja pravosnažnih presuda domaćih sudova, ostvarivanja prava na penziju svih interno raseljenih lica iz Zavoda PIO/MIO Federacije BiH, izmjene stambenog zakonodavstva Federacije BiH u cilju osiguravanja novčane naknade u visini tržišne vrijednosti stana svim prijeratnim nosiocima stanarskih prava nad vojnim stanovima, tj. onim nosiocima stanarskog prava koji nisu stambeno osigurani u Srbiji ili Crnoj Gori, zatim obaveznog smještaja na psihijatrijskom odjelu samo na osnovu odluke građanskog suda, osnivanja specijalizovane ustanove za smještaj duševno oboljelih počinioca krivičnih djela, izmjene zakonodavstva o strancima, obaveze usvajanja izmjena i dopuna Ustava BiH radi otklanjanja diskriminatornih odredaba iz Ustava i izbornog zakonodavstva BiH, revizije postupaka za ratne zločine pred Sudom BiH kako bi se osiguralo poštivanje načela *nullum crimen, nulla poena sine lege*, te izmjene relevantnog krivičnog i prekršajnog zakonodavstva kako bi se osigurala primjena principa *ne bis in idem*.

Službeni tekstovi presuda i odluka protiv BiH i drugih država na engleskom i/ili francuskom jeziku mogu se pronaći na službenoj stranici Suda putem **pretraživača sudske prakse HUDOC**. Također, prevodi presuda i odluka u odnosu na BiH nalaze se na službenoj stranici Ureda zastupnika Vijeća ministara BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava pod: www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika.

[33] *Suljagić protiv BiH*, presuda, ap. br. 27912/02 od 3.11.2009. [34] *Škobić protiv Bosne i Hercegovine*, odluka, ap. br. 16679/02 od 16.3.2010; *Zadrić protiv Bosne i Hercegovine*, odluka, ap. br. 18804/04 od 16.11.2010.